

وضعیت شناسی شیعیان در جمهوری دموکراتیک کنگو

نسیمبا المبا جعفر^۱

چکیده

در دوران معاصر، که برخی از کشور های آفریقایی تحت نفوذ گسترده وهابیت و هجمه های آن هستند، پرداختن به مسأله تشیع اهمیت ویژه دارد. خصوصاً مسلمانان شرق کنگو که از طرف حکومت متهم به تروریسم می شوند. این پژوهش به دنبال بررسی وضعیت تشیع در کشور کنگو به خصوص در شهرهای پرجمعیتی مانند کینشاسا است. هدف این مقاله بیان وضعیت کنونی تشیع در کنگو است. تحقیق حاضر، منابع کتابخانه ای بسیار اندکی داشته و با تکیه بر داده های میدانی سروسامان یافته و با روش توصیفی نگارش شده است. طبق یافته های تحقیق، امروزه، شیعیان کنگو به دو گروه بزرگ تقسیم می شوند؛ این گروه بندی و فاصله باعث شده است که آنها حتی در تصمیمات مهم و سرنوشت سازی که به آینده تشیع در کنگو مربوط است، اختلافاتی داشته باشند و کسانی که بودجه تبلیغ از اماکن و سازمانهای گوناگون دریافت می کنند از این فرصت سوء استفاده می کنند، در شرایطی که شیعیان از لحاظ اقتصادی و سیاسی نسبت به مذاهب دیگر ضعیف تر هستند. از طرفی نیز، تشیع در کنگو نسبت به دو دهه گذشته پیشرفت چشمگیری داشته است، اما این فقط در زمینه های علمی و فرهنگی بوده؛ ولی این هم هنوز در کنگو ملموس نیست و نیاز به تلاش و همت بیشتر از طرف مبلغین بومی و غیر بومی، خیرین و نمایندگان دفاتر دارد.

واژگان کلیدی: کنگو، وضعیت شیعیان، جهان اسلام، وحدت شیعه، فعالیت های تبلیغی در

کنگو

^۱ دانش پژوه دکتری تاریخ اهل بیت(ع)، مجتمع آموزش عالی تاریخ، سیره و تمدن اسلامی، جامعه المصطفی العالمیه، کنگو. nsimbale@gmail.com

مقدمه

تشیع یکی از مذاهب فعال در زمینه های علمی و فرهنگی در کنگو است اما تفاوتش با سایر مذاهب وجود حمایت های مالی وسیع برای دیگر مذاهب و عدم وجود آن برای شیعیان است. عملکرد برخی از نمایندگان کشورهای اسلامی شیعه نسبت به وحدت در این کشور رنگ سیاسی گرفته و باعث شده که شیعیان بومی و تشیع در این وطن قربانی شود و مخالفان سرسخت تشیع از این فرصت، سوء استفاده کنند. روحانی بودن در کنگو بمعنای فقر و بی پولی است. لذا دست «رجال دینی» بومی همیشه برای گدایی باز است؛ چون هیچ کس به آنها رسیدگی نمی کند و حتی برخی به آنها پیشنهاد می کنند که میدان تبلیغ تشیع را خالی کنند و به شغل دیگری بپردازند.

در گذشته، خیرینی که در کنگو تجارت می کردند از تشیع حمایت و به مبلغان کمک می کردند. اما امروزه، بومیان کنگو دیگر این کمک ها را کمتر می بینند. کم بودن مساجد شیعه بومی و عدم وجود حسینیه های مناسب در این کشور، باعث می شود که روحانیان در بیکاری و فقر شدید بمانند. در این وضعیت سوال های در ذهن خطور می کند که این همه بودجه ای که از موسسات گوناگون شیعه در سراسر جهان است چرا نمی توانند برای مردم این کشور حسینیه ای مناسب یا مدرسه یا مسجد بسازند؟ تشیع و شیعیان کنگو روز های سختی داشتند و با اقدامات عملی ای که در سالهای اخیر انجام شده، انتظار می رود که شیعیان و خیرین فعال در کنگو، نیز بتوانند از گذشته عبرت بگیرند و تلاش کنند آن را جبران کنند.

سوال اصلی تحقیق این است که وضعیت کنونی تشیع در کنگو چگونه است؟ در این مقاله سعی شده تا مسائل دقیق شیعیان کنگو که نیاز به بررسی دارد، مطرح شود.

پیشینه تحقیق

بررسی وضعیت شیعیان کنگو دموکراتیک و سیر گسترش مکتب اهل بیت(ع) در این کشور، تاکنون به طور مستقل و فراگیر مورد مطالعه و بررسی محققان قرار نگرفته است و اطلاعات مختصر و پراکنده ای فقط در منابع فارسی، موجود است که خلا اطلاعات دقیق دارد. سید احمد مرادی بخش کوچکی در کتاب "شیعه در آفریقا" فقط ۹ صفحه را درباره شیعیان کنگو اختصاص داده نگاهی گذرا به این کشور داشته است. "جریان شناسی شیعیان اثنی عشری در کنگو" مقاله تألیف سید ذوالفقاری که وضعیت شیعیان کنگو را بررسی کرده است. این دو اثر در جای خود

ارزشمند هستند، اما هیچ کدام به شکل مبسوط و تخصصی به وضعیت شیعیان کنگو به طور جدی نپرداخته اند. هم چنین گزارش های میدانی نمایندگان المصطفی که برخی از آن به چاپ نرسیده است .

مردم شناسی کنگو کینشاسا

نسبت به ۳۰ سال گذشته جمعیت کنگو رشد قابل توجهی داشته است علت افزایش آن مهاجرت از کشور های همسایه بوده است جنگ هایی که در سودان، روندا، انگولا و افریقای مرکزی راه اندازی شد و یا بحران آبی که در آن کشور ها وجود داشت و از طرفی آب و هوای مناسب کنگو برای کشاورزی و معادن زیر زمینی و سنگ های گران قیمتی که این سر زمین دارد باعث شد مردم از سراسر دنیا به ویژه کشورهای اطراف به کنگو بیایند، ازدواج کنند و ساکن شوند. با توجه به مساحت این کشور که ۲۳۴۴۰۹ کیلو متر مربع می باشد، جمعیت این کشور مشتمل بر نود و پنج میلیون نفوس است از لحاظ جمعیت چهارمین کشور افریقا و شانزدهمین کشور جهان است نیز پر جمعیت ترین کشوری در جهان است که زبان رسمی آن فرانسه است (سایت ورد فیکت بوک، ۲۰۲۴).

با توجه به شواهدی می توان گفت که جمعیت این کشور از نود و پنج میلیون که رسماً اعلام می شود کرده صد و بیست میلیون شده باشد مثلاً بسیاری از ازدواج ها در دفاتر رسمی دولت ثبت نمی شوند و حدود ۱۰ درصد کودکان تازه به دنیا آمده، در اداره ثبت احوال ثبت نشده اند. قبل از ورود استعمارگران اروپایی و آمدن میسیونرها، وحدت بیشتری بین مردم وجود داشته و مردم به خداپرستی گرایش داشته اند. میسیونر های اروپایی سعی کردند اندیشه های خود را به مناطق روستایی و جنگلی کشور نیز برسانند و نفوذ کنند. و پیروان زیادی را به خود اختصاص دهند. برخی از مردم کنگو مسیحی هستند و اکثر آنها در خدمت کلیسای کاتولیک رومی هستند. علاوه بر آن گرایش پروتستانی، کیمبانگویست و فرقه های دیگری نیز وجود دارد. (سایت ریلیجن فیکتس ۲۰۲۴)

مسلمانان کشور کنگو دارای جمعیتی حدود ۱۰ درصد می باشند. بیشتر آنان در شرق کشور زندگی می کنند البته در قرن بیستم تعداد زیادی به کینشاسا هجرت کرده اند در مورد جمعیت شیعیان این کشور، آمار دقیقی وجود ندارد. اما احتمال می رود که تعداد شان در مجموع می تواند تا ۱۲۰ هزار نفر باشد. با این حال شیعیان این کشور فاقد نظم و انسجام لازم هستند.

بقیه مردم عمدتاً پیروی ادیان بومی و سنتی هستند. تعدادی تجار هندو از هند به این ناحیه مهاجرت کرده اند، اما یهودیان و بودایی در این کشور حضور ندارند. با وجود این که کنگو کشور دموکراتیک و سکولار است با وجود این برخی مذاهب بر مآزهب دیگر ترجیح داده می شوند. میسیونرهای مسیحی در همه عرصه های این کشور سعی می کنند چهره نادرست اسلام را نشان دهند و با تهمت ها و دروغ های غیر واقعی تلاش می کنند تا جلوی پیشرفت و رشد اسلام را بگیرند و هرکاری که انجام می دهند همین طور برای نفع دین مسیحی تلاش می کنند. تاریخ دقیق ورود و ظهور تشیع در کنگو وجود ندارد. ولی با این وجود، گزارش شده که در نوامبر سال ۱۹۴۵ هیئت جماعت شیعه خوجه کنگو در کنفرانسی که در تانزانیا برگزار شد شرکت کردند. (احمدی، ۱۳۷۹، ص ۵۷) این نشان می دهد که تشیع در کنگو قبل از جنگ اول جهانی بوده است. آمار دقیقی از شیعیان این کشور در دست نیست

در کنگو بیش از ۲۵۰ قبیله وجود دارد که بر اساس خصوصیات جسمی، نژادی و زبانی به چند نژاد بزرگ تقسیم می شوند: - بانتو که از اختلاط نژاد های هامیت و نیلو هامیت بوجود آمده و در حدود ۹۵ درصد از مردم کنگو را تشکیل می دهند. - نیلوت یعنی مردمی که در حومه رود نیل زندگی می کردند و در حال حاضر در شرق کشور کنار دریاچه تانگانیکا زندگی می کنند. - پیگمی دارای قد کوتاه هستند و در شمال دریاچه کیوو زندگی می کنند، البته، این نژاد بخاطر آب و هوا و پیشرفت مناطق پراکنده شدند. - از دیگر نژاد ها هامیت مردمانی هستند که در شرق کنگو زندگی می کنند. (سایت ورد فیکت بوک، ۲۰۲۴).

وضعیت سیاسی شیعیان کنگو کینشاسا

به سبب اقلیت بودن شیعیان و نبود امکانات فرهنگی و اقتصادی، شیعیان در مقابل برخی از اقلیت های دینی بومی در زمینه سیاست وضعیت خوبی ندارند. شیعیان کنگو به مسائل روز کشور خویش و مسائل روز جهان خصوصا کشور های شیعه نشین، حساس و باخبر هستند و برخی با این که در خارج از کشور هستند مسائل کشور را با جدیت دنبال می کنند. در کنگو حزب سیاسی شیعیان وجود ندارد، البته انجمن های شیعه، وابسته به احزاب سیاسی است. با وجود جمعیت کمتر از یک میلیون حتی یک کرسی مستقل در مجلس ندارند. البته اهل سنت سال ها در اداره های دولت نفوذ قابل توجهی دارند. چون آنها در شهر هایی زندگی می کنند که اکثرا مسلمانان هستند. شیعیان کنگو خصوصا رجال دینی با دولت به ویژه با مسئولان منطقه ای همکاری خوبی

دارند.

برخی انجمن های شیعه در حوزه سیاست فعال هستند مثلاً انجمن شیعیان کنگو تحت رهبری شیخ جبرائیل مینا، نماینده خود را جهت حضور در انتخابات رئیس ملی معرفی کرده بود. ادعای کسانی که می گویند اقتصاد و سیاست کنگو دست شیعیان است، درست نیست، چون شیعیان از اداره کشور دور هستند و در کرسی تصمیمات مهم کشور حضور ندارند. با این حال چطور می توان ادعا کرد که سیاست کشور دست شیعیان است. شیعیان کنگو در عرصه سیاست ضعیف هستند.

وضعیت اجتماعی شیعیان کنگو کینشاسا

در منطقه کینشاسا تمام شیعیان بومی دوازده امامی هستند. البته در میان مهاجران هندی و پاکستانی، اسماعیلیه نیز وجود دارد. شیعیان کینشاسا، غیر از انجمن هندی و پاکستانی و لبنانی به دو گروه بزرگ تقسیم می شوند. رهبران گروه عالم هستند؛ برخی از طرف ایرانی های ساکن کنگو منصوب شده اند و برخی از طرف گروهی چند نفره منصوب شده اند که در بین مردم نفوذ دارند.

گروه اول با مجمع جهانی، مجمع اهل بیت، با لبنانی ها و نماینده جامعه المصطفی کار می کند و برای اداره تشیع در کنگو از راهنمایی و مشاورت آنها استفاده می کند و هر کسی که با گروه دیگر رفت و آمد دارد، حق ندارد در این گروه حضور داشته باشد وگرنه بر وی برچسب های زده می شود. ظاهراً رهبران گروه روابط خوبی ندارند. در فضای مجازی، برخی به گروه مخالف نا سزا می گویند و از رهبران خود حمایت و دفاع می کنند. بیشتر شیعیان گروه اول مقلد آیت الله خمینی رح هستند و گروه دوم اکثراً مقلد آیت الله سیستانی هستند. البته در میان آنها مقلد سید صادق شیرازی و آیت الله یعقوبی نیز هستند. با وجود این که مقلدان سید صادق شیرازی نیز در کنگو وجود دارند اما بحث قمه زنی در میان شیعیان کینشاسا کم رنگ است، عده کمی این کار را انجام می دهند آن هم به طور خفیانده البته قمه زنی در قانون کنگو جرم محسوب می شود.

علاوه بر فقدان مرکزیت و انسجام، برخی از شیعیان بومی از لحاظ اجتماعی نیز در موقعیت مناسبی قرار ندارند. عدم مشارکت کامل با بومیان در زمینه های مختلف، مانع ایجاد محیط صمیمی و تفاهم آمیز بین شیعیان است. جمعیت اثنی عشری کنگو فاقد منابع درآمد مالی مطمئن و دائم است و شیعیان کینشاسا پراکنده هستند. مسئله وحدت در کشور کنگو موانع و مشکلات

زیادی را به وجود آورده است.

حکومت مرکزی کنگو برای مؤسسه اسلامی یا انجمن اسلامی مسلمانان سنی بودجه مالی در نظر دارد اما برای هیچ انجمن شیعه بودجه اختصاص نداده است به همین علت برخی شیعیان بومی به انجمن اهل سنت تمایل پیدا می کنند.

وضعیت فرهنگی شیعیان کینشاسا

از لحاظ فرهنگی تفاوت آشکار بین بومیان و سایر شیعیان اثنی عشری به چشم می خورد شیعیان بومی از امکانات آموزشی و فرهنگی مناسب محروم هستند. برخی در مدارس کاتولیک تربیت شده اند، عدم وجود مدارس ابتدایی مخصوص شیعه که بتوانند فرهنگ شیعه را از ابتدا تقویت کنند، معضل بزرگی است چون فرزندان شیعیان مجبور هستند در مدارس مسیحی تحصیل کنند. مشکل دیگر شیعیان بومی کم سوادی آنان است فاقد تحصیلات هستند البته تعداد اندکی دارای مدارک دانشگاهی هستند. علت انحطاط علمی شیعیان فقر است. البته باید در نظر داشت که شیعیان غیر بومی که ساکن کنگو هستند مدارس و مساجد دارند اما بومیان در کل منطقه کینشاسا هیچ مدرسه آموزشی ندارند البته فقط یک مسجد بومی وجود دارد.

جمعیت شیعه، در کنگو شبکه تلویزیونی، روزنامه یا مجله و حتی یک سایت اینترنتی فعال ندارد با این وضعیت چطور می توانیم فرهنگ شیعه را ترویج کنیم؟ البته به تازگی یک نفر از اموال شخصی خویش در کینشاسا رادیو راه انداخته است، همچنین در کنگو مبلغی نیز از طیف جریان شیرازی ها کانال رادیویی و امثال آن تأسیس کرده است.

دولت با فعالیت های فرهنگی متنوع مشکلی ندارد. هر کسی می تواند شبکه تلویزیونی و یا رادیویی راه اندازی کند و از این طریق سریال ها، فیلم ها و سخنرانی های زیادی درباره عقاید دین مسیحیت در سراسر کینشاسا پخش می شود و بچه های شیعه نیز تحت تأثیر این فرهنگ قرار گرفته اند. شیعیان برای مقابله با این تهاجم فرهنگی، هیچ برنامه ای ندارند و تاکنون اقدامی انجام ندادند چون امکانات و وسائلی در اختیار ندارند. با وجود علم و دانش فاقد هر گونه مرکز چاپ و نشر هستند. بیشتر نویسندگان به علت نداشتن مراکز چاپ و نشر و چاپخانه به جای کار گروهی کارهای شخصی انجام می دهند. در میان شیعیان کنگو، افراد دارای فکر و ایده، تحلیل گران و رونامه نگاران جوان وجود دارند اما آنها برای مسیحیان و غیره کار می کنند ورؤسای دو گروه شیعه، نمی توانند حتی شبکه تلویزیون شیعیان را راه بیندازند و چاپ روزنامه و رسانه های

معمولی راه اندازی کنند.

مؤسسات فرهنگی شیعه

در بین شیعیان کینشاسا از لحاظ تشکیلات فرهنگی ۴ گروه فعالیت می کنند. در بین این چهار گروه دو تا از بومیان شامل: انجمن مجمع اهل بیت(ع) که مؤسسات زیادی به آن وابسته است و رهبر این انجمن شیخ عیسی مباکی یکی از تحصیل کرده های حوزه ایران است و یکی از برنامه های این انجمن برگزاری مراسم ولادت و شهادت ائمه(ع) و نیز احیای شب های قدر است. گروه دیگری با رهبری شیخ جبریل مینا نیز برنامه های خود را به نام تشکیلات خودشان برگزار می کنند.

شیخ زاهد حسین رئیس موسسه دارالقیوم و شیخ منیر امام جماعت مسجد الرسول الأعظم و نیز مسجد خوجه جداگانه فعالیت دارند. هر کدام مدرسه آموزشی جداگانه تأسیس کرده است. برخی مدارس مخصوص بچه های لبنانی و عرب زبان است و برنامه لبنانی اجرا می کنند و برخی نیز شامل بچه های آسیایی یعنی هندی و پاکستانی است. در کنگو کینشاسا و برخی از شهرهای دیگر، دفاتر بعضی از مراجع دینی دایر است که از جانب مرجع دارای وکالت و نمایندگی است. آنها نیز در زمینه های اجتماعی مانند ساختن مدارس و بیمارستان، همچنین در زمینه های تبلیغی فعال اند و نیز ساختن مساجد و حسینیه و تربیت مبلغان در حال فعالیت هستند.

وضعیت دینی و مذهبی شیعیان کینشاسا

شیعیان کینشاسا از فقر رنج می برند و بیشتر در مناطق اطراف شهر زندگی می کنند. آنان از مسائل ابتدایی بی خبر هستند و بسیاری از آنها از دین انتظار گرفتن چیزی را ندارند نه عطا کردن و دارای اعتقادات سطحی از دین هستند و دین را در مراسم عبادی و مراسم شهادت و ولادت ائمه(ع) خلاصه می کنند. وضعیت اقتصادی ناسالم و جنگ های مسلحانه ای که کشور کنگو سالیان دراز با آن درگیر بود بر شیعیان ساکن مناطق مختلف کشور ضربه های سنگینی وارد کرده است و بر اعتقادات شان نیز اثر گذاشته است. برخی دنبال جریان های معنوی عرفان اسلامی و غیر شیعی رفته اند. شیعیان عادی برای تقلید از مراجع اهمیت قائل نیستند. وضعیت کنونی شیعیان کنگو در حال حاضر تا حدی نا مطلوب است که میان جامعه شیعه فردی دارای تمکن مالی مناسب به منظور انجام مراسم مذهبی و امور خیریه پیدا نمی شود. شیعیان کنگو

کینشاسا عاشق اهل بیت(ع) هستند اما به خاطر فقر، بی کاری وضعیت اقتصادی ناسالم کشور، نمی توانند مراسم خود را بدون حمایت دیگران انجام دهند.

وضعیت اقتصادی شیعیان

اکثریت شیعیان بومی را افراد محروم و فقیر تشکیل می دهند. تنگدستی باعث می شود که دست شیعیان کنگو همیشه دراز باشد. اکثر این شیعیان نیز بی کار یا کارگر در کارخانجات هندی و لبنانی و در مؤسسات مختلف غیر دولتی هستند که درآمد شان حتی کفاف مخارج روزمره آنان را نمیدهد. بخش قابل ملاحظه ای از شیعیان بومی نیز در مراکز اقتصادی و تجاری شیعیان لبنانی و خوجه مشاغلی نظیر نگهبانی، خدمتکاری و کارگری را بر عهده دارند. مهمترین مشکلی که شیعیان بومی با آن مواجه هستند، بحث مسکن و معیشت است کرایه مسکن و هزینه خرید زمین بسیار گران است این امر گاهی باعث می شود شیعیان بومی به سوی خوجه و لبنانی ها دست خود را دراز کنند. در مجموع می توان گفت غیر از عده معدودی از شیعیان بومی ای که در کشور های اروپا و در خارج زندگی می کنند در وضعیت مناسبی به سر می برند سایر شیعیان با مشکلات اقتصادی فراوانی دست به گریبان هستند و اندک کمک های نقدی شیعیان خوجه و لبنانی و افراد خیر نیز برای حل مشکلات کفایت نمی کند.

دوستان خوجه و لبنانی (روغنی، ۱۳۸۷، ص ۹۳) به جای این که مستقیم به شیعیان بومی که مشکلات جدی دارند کمک کنند پول را به کسانی که بودجه چند مؤسسات دست آنها است به آنها می دهند و سر انجام مشکلات بومیان بر طرف نمی شوند. البته وضعیت نامناسب اقتصادی شیعیان به ویژه در پایتخت تاحدزیادی به دلیل سیاست کشور که منابع کشور را غیر عادلانه تقسیم می کنند و به دست مردم نمی رسد و شیعیان بومی نیز برنامه ریزی مناسب ندارند. اگر یکی از شیعیان بومی دارای موقعیت اقتصادی شاخصی بود می توانست اندک شیعیان موجود در هر منطقه را تحت پوشش خود گرفته و زمینه های شغلی مناسبی را برای آنان فراهم آورد.

شیعیان خوجه قبل از جنگ اول جهانی در مناطق مختلف کنگو سکونت نموده و به موقعیت اقتصادی مناسبی دست یافتند. با این حال تا پیش از استقلال کنگو آنان هیچ گونه تلاشی برای تبلیغ و گسترش تشیع در بین مسلمانان و حتی کارگران مسلمانی که در منازل و مراکز اقتصادی و تجاری کار می کردند انجام ندادند. این امر بیشتر به سبب آن بوده که اغلب آنان تجار بودند و روحانیون در بین آنها نبودند و دلیل دیگر عدم تمایل آنها به برقراری ارتباط با بومیان بوده است.

اولین زمینه‌ی ایجاد ارتباط با مسلمانان مراسمی بود که روحانیون لبنانی و خوجه برگزار می‌کردند که باعث شد بتدریج اندک شیعیان بومی به شیعیان خوجه و لبنانی‌ها نزدیک شوند. دومین زمینه، اعزام شدن بومیان به کشورهای سوریه، ایران، عراق و لبنان برای تحصیل که برخی با هزینه خود خوجه‌ها، لبنانی‌ها و ایرانی‌ها صورت می‌گرفت. پس از تحصیل و بازگشت به کشور بتدریج گروهی از شیعیان بومی سعی کردند خود را به خوجه‌ها و لبنانی‌ها نزدیک نمایند. البته در برخی از مراسمات دینی، گاهی در بعضی از مساجد و حسینیه‌ها به شیعیان بومی اجازه نمی‌دادند که در آن مراسم مذهبی با هم شرکت کنند.

آهسته آهسته این دیدگاه کم رنگ شد ولی هنوز هم در جاهایی هم چنین برخورد وجود دارد. خوجه و خیرین لبنانی حاضر شدند در بعضی از مواقع از کانال نماینده المصطفی یا مؤسسات بومی کمک‌هایی را در اختیار بومیان قرار داده و در مراسم و مناسبت‌های مذهبی خود نیز از آنها دعوت به عمل آوردند. این امر برای تقویت ارتباط میان بومیان و شیعیان خوجه و لبنانی‌ها می‌شود. غیر از این تأسیس جمعیت اثنی عشری کنگو است که با هدف تحکیم روابط متقابل و دوری از نژاد پرستی و بر اساس دین اسلام و مکتب اهل بیت(ع) باشد.

خوجه‌ها، لبنانی‌ها، سفیر ایران و نماینده جامعه المصطفی باید سعی کنند شیعیان بومی را کمک کنند نه تنها در زمینه آموزشی و تربیتی بلکه در همه زمینه‌ها از جمله: ساختن مدارس، مساجد و بیمارستان و غیره و بعد از این با مدیریت بومیان آنها را اداره کنند. چون در بین شیعیان بومی امروزه کسانی وجود دارند که می‌توانند مدیریت کنند، بسیاری از تحصیل کرده‌ها تا مقطع دکتری رسیدند.

تحلیل عوامل پیشرفت تشیع در کنگو

نقش تجار هندی، پاکستانی و لبنانی در گسترش و یاری تشیع در کنگو بی‌نظیر بوده است. با وجود این که تجار بودند اما بسیار زحمت کشیدند تا تشیع در مردم بومی گسترش یابد. حمایت‌های مالی و معنوی آنها به تشیع، باعث شد در میان بومی‌ها ایجاد انگیزه در یادگیری معارف شیعه و به آنها احساس مسئولیت بیشتر داد تا علوم اهل بیت(ع) را فرا بگیرند این کار و حرکت ادامه پیدا کرده است. امروز کنگو در بین کشورهای آفریقایی مرکزی، جایگاهی استراتژیک برای معرفی و انتقال معارف ناب تشیع دارد.

در سال ۱۳۵۸ش سفارت جمهوری دموکراتیک کنگو در جمهوری اسلامی ایران بسته شد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی ایران در آذر ماه سال ۱۳۶۵ ه.ش یک هیئت ایرانی به سرپرستی معاون حقوقی و پارلمانی وزارت امور خارجه به جمهوری دموکراتیک کنگو سفر کرد و با مذاکرات سودمندی در جهت گسترش روابط دو جانبه و جلب حمایت آن کشور از مواضع جمهوری اسلامی ایران در سازمانهای بین المللی دعوت به عمل آمد.

وجود نماینده سیاسی ایران اسلامی در کنگو باعث شد که زمینه های گوناگونی برای ارتباط باز شود.

از لحاظ فرهنگی و علمی، به برکت جمهوری اسلامی ایران، تشیع به طور مطلق در افریقا و عموماً در کنگو رنگ و بوی دیگری گرفته است و زمینه های تبلیغ و فرهنگ با جدیت شروع شد و حمایت از شیعیان بومی برای تحصیل در ایران، باز کردن مراکز علمی و فرهنگ در سراسر کشور و همکاری با وزارت علوم کنگو تا به آنجا رسید که جمهوری اسلامی ایران نخستین دانشگاه اسلامی در آفریقای مرکزی را تأسیس کرد.

امروزه این دانشگاه اسلامی افتخار شیعیان بومی کنگویی است. با این وجود، مردم این ناحیه با مدیرانی رو برو هستند که خط امام(ره) را دنبال نمی کنند و مشکلات زیاد را برای شیعیان و جمهوری اسلامی ایجاد می کنند. اگر مردم کنگو توانستند تشیع را در همه نکات این کشور منتقل کنند این کار به کمک و حمایت جمهوری اسلامی ایران بوده است.

کاری مهم دیگر که جمهوری اسلامی در این دو دهه انجام داد تربیت مبلغین و متفکرین و دین شناسان کنگویی است. در سال های گذشته این کشور با کم بود عالم دینی مواجه بود اما امروزه به برکت جمهوری اسلامی ایران در زمینه های گوناگون دینی، کنگو متخصص دارد. علاوه بر آنچه که اشاره شد، جمهوری اسلامی ایران عامل وحدت در میان مسلمانان کنگو است. مردم کنگو خود را مدیون جمهوری اسلامی می دانند و همیشه برای این کشور دعا می کنند که انقلاب بماند و قوی تر و پیشرفته تر شود.

با وجود این که شیعیان بومی این کشور از حمایت و کمک خوجه ها و جمهوری اسلامی ایران بهره مند بودند اما آنها نیز حرکت عظیم را شروع کرده بودند و سرانجام به کشورهایی مانند تانزانیا، سودان، ایران، لبنان و سوریه برای کسب علم سفر کردند و بعد از ۱۰ سال، برخی به کشور بازگشتند و مشغول تدریس و تربیت مردم خود شده اند. کسانی که در کشور ماندند نیز به دنبال شیوخ لبنانی یا امامان خوجه برای یادگرفتن علوم دینی می رفتند و بقیه نیز توانستند مدرسه و مرکز علمی تشیع را تأسیس کنند.

آسیب شناسی پیشرفت تشیع در کنگو

نزدیک به چهل سال است که شیعیان کنگو فعالیت خود را بدون مشکلات و در دسر انجام می دهند چون موانع کم بوده است و دشمنان اسلام و تشیع دور بود اما الان تشیع و شیعیان کنگو با خطرهای بزرگی مواجه هستند. اولاً عدم وحدت شیعیان باعث می شود که دشمنان بیرونی از نیروی داخلی شیعیان کنگویی استفاده کنند و این امر برای ضربه زدن به تشیع تمام می شود. برخی از دشمنان تشیع از برادران اهل سنت کنگویی برای مقابله با تشیع کمک و حمایت می گیرند. ثانیاً، سال گذشته، افتتاح سفارت اسرائیل و مملکت سعودی در کنگو مشاهده شده، برخی این قضیه را جدی نمی گیرند و می گویند برای دیپلماسی و سیاست کشور خوب است. اما برای اسلام و تشیع بسیاری خطرناک است بدلیل این که از طریق سفارت های این کشور در کنگو، تلاش می کنند تا جلوی پیشرفت اسلام در این کشور را بگیرند. البته با برنامه های گوناگون مانند دستگیری علمای شیعه یا متهم کردن آنها به اوصافی مثل تروریسم و غیره. ممکن است از نفوذی خود در میان دولتمداران استفاده کنند و هر پرونده ای که مربوط به اسلام و تشیع را نظر بدهند و به جای حکومت کنگوی، آنها تصمیم بگیرند. در این وضعیت، شیعیان کنگو باید هوشیار و بیدار باشند.

برخی از شیعیان بومی و غیر بومی که دین را وسیله ای برای ارزاق قرار دادند، و از همه جای دنیا به نام تبلیغ تشیع در کنگو پول جمع می کنند. اما سر انجام با همان پول تشیع و شیعیان را اذیت می کنند و فساد اجتماعی می کنند.

و از سستی شیعیان بومی و ترس از دست دادن کار یا منافع شخصی، با برخی از اشخاص فاسد همکاری می کنند. برخی از نماینده های کشورهای اسلامی شیعه، دفاتر مراجع و مؤسسات فرهنگی و تبلیغی جهان که در کشور کنگو مستقر هستند. بطور ناخواسته علیه تشیع کار می کنند. این نوع افراد با هدف کمک و خدمت به تشیع به کنگو آمدند اما رفتار و کردارشان آنها را زیر سؤال می برد. خودشان متوجه نیستند که برخی از عملکردشان علیه مکتب اهل بیت (ع) است. برخی با رفتارهای نژاد پرستانه و استعمارگرایانه، برادران شیعه آفریقایی خود را بخاطر پولی که دارند مورد سوء استفاده قرار می دهند. به دلیل زبان و فقر شیعیان بومی آنها را با نگاه دیگر می بینند. کنگو برای برخی از مبلغین خارجی تبدیل به قصر شده و آنها پادشاهانی شدند که بودجه تبلیغ دستشان است و می توانند هر کاری که دوست دارند بکنند. افراد دیگری نیز در کارهای دینی دنبال کمیسون خود هستند این افراد به نام کنگویی ها همیشه دنبال دفاتر مراجع

دینی و مؤسسات تبلیغی در سراسر دنیا می روند تا از آنها کمک و حمایت دریافت کنند و جیب‌های خود را پر کنند آنان ، با پول ملت تشیع، شیعیان را مسخره می کنند که آنها بی پول و فقیر هستند.

توسعه مراکز آموزشی در کنگو و گسترش دادن آنها به شهرهای دیگر برای فراهم کردن زمینه‌های تربیت شیعیان مناطق دور از پایتخت نیاز جدی آنان است. یعنی ساختن مدارس و مراکز در جاهای مورد نیاز. فراهم نمودن امکانات و بورسیه رشته‌های مورد نیاز کشور در دانشگاه‌های کشور و غیر از جامعه المصطفی (ص)؛ همکاری کامل با فارغ التحصیلان المصطفی در ایران برای پر کردن خلاءهای آموزش در کنگو؛ اهمیت بخشیدن به علوم دینی و تشویق طلاب دینی برای کسب علم و خدمت به دین و مکتب اهل بیت (ع).

از نیازهای دیگر کنگوساختن مساجد ، حسینیه‌ها و مدارس و مرکز آموزش قرآن و احکام، هرچند کوچک باشند. همانند وهابیان بایستی در همه مناطق کنگو این کار صورت گیرد، چون ابزار مهمی برای تبلیغ و بدون آن نمی‌توانیم کاری به بخوبی انجام دهیم. کمک مالی و معنوی به مبلغان و اساتید قرآن و احکام کسانی که بودجه تبلیغ در دست دارند، باید پیگیری جدی امور تبلیغ داشته باشند.

از لحاظ فرهنگی هم اقداماتی لازم است مثلاً فراهم نمودن امکانات برای داشتن رادیو و تلویزیون تاسیس چاپخانه برای نشر معارف شیعه در کنگو. ساختن مدارس ابتدایی و راهنمایی برای نوجوانان و جوانان شیعه، کمک به ازدواج دختران و پسران شیعه اعطای وام و کمک مالی به فارغ التحصیلان علوم دینی برای ارتقای سطح زندگی اجتماعی شان.

نتیجه

از مطالب یاد شده به این نتیجه می‌رسیم که در حال حاضر شیعیان کنگو نسبت به مذاهب و مکاتب دیگر در زمینه‌های گوناگونی عقب مانده تر هستند. و دلیل این عقب ماندگی شان جدایی و تفرقه بین آنها است. این جدایی و تفرقه باعث شد شیعیان به دو گروه مهم تقسیم شوند. تفرقه مانع مهمی برسر رشد و ترقی آنان است. اگر به وحدت برسند، می‌توانند فعالیت‌های مربوط به تبلیغ تشیع را در کشور خود به خوبی اداره کنند و عقب ماندگی‌های خود را پشت سر بگذرانند و به پیشرفت دست پیدا کنند.

اگر روحانیون شیعه که در سراسر کنگو فعال هستند شیعیان بومی را به تجارت و سرمایه

گذاری تشویق کنند و برخی دیگر نیز در امور سیاسی فعالیت کنند و همدیگر را حمایت کنند در کمتر از دو دهه تشیع در کنگو رشد قابل توجهی پیدا می کند و خود به خود مشکلات اقتصادی، سیاسی، فرهنگی واجتماعی حل خواهد شد در غیر اینصورت وضعیت تشیع در کنگو روز به روز بدتر خواهد شد.

انقلاب اسلامی ایران در گسترش و حمایت تشیع در کنگو نقش بسیاری ملموس دارد و تأثیرات زیادی دارد که نمی توانیم آن را نادیده بگیریم علاوه بر این، تلاش های خوجه و لبنانی ها نیز بی نظیر و قابل مقایسه نیست. از خیرین دل سوز مکتب تشیع در کنگو، سفارت های کشور های شیعه که در کنگو فعال هستند، نمایندگان مراجع و جامعه المصطفی انتظار می رود که اقدامات بیشتری برای برقراری وحدت شیعیان کنگو انجام دهند. سر انجام این که در تصمیمات سرنوشت سازی که فعالان تبلیغی می خواهند بگیرند، اگر در ارتباط با کنگو و مردم است بایستی با هماهنگی و همکاری علما و فضلالی شیعیان بومی انجام شود تا زمینه تعامل بیشتر فراهم آید.

منابع

- امیر بهرام عرب احمدی، شیعیان تانزانیا، دیروز و امروز، ناشر الهدی، تهران، ۱۳۷۹.
- بیدگلی، علی، اسلام در آفریقا، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی، قم، ۱۳۹۰.
- سید احمد سید مرادی، شیعه در آفریقا، قم، مؤسسه بوستان کتاب، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه، قم، ۱۳۹۹.
- نواب، سید ابو الحسن، درسنامه جغرافیایی تشیع، ج اول ف انتشارات دانشگاه ادیان و مذهب، قم، ۱۳۹۳.
- پرسش نامه شیخ یوسف کیمبو، فارغ التحصیل حوزه علمیه قم، یکی از فعالان تبلیغی و مشاوره سیاسی و دینی کنگو.
- پرسش نامه، شیخ عیسی امباکی، فارغ التحصیل حوزه علمیه قم، رئیس مجمع اهلیت کنگو.
- پرسش نامه، سید مهدی حسینی، نماینده سابق المصطفی کنگو.
- پرسش نامه آقای حسین شفیعی زاده نماینده سابق المصطفی در کنگو.
- مصاحبه با شیخ جبرئیل مینا فارغ التحصیل حوزه علمیه سوریه رئیس انجمن اثنی عشری و مبلغ فعال کنگو.
- پرسش نامه، شیخ مصطفی مامونا، فارغ التحصیل حوزه علمیه قم، مبلغ فعال کنگو.
- مصاحبه با عبدالله سلمان، استاد دانشگاه کینشاسا، قم، ۱۴۰۱.
- مصاحبه با علی ماسنیو، رئیس انجمن س، ک، ب کنگو، قم، ۱۴۰۱.
- مصاحبه با موسی صدر ماندو، وزیر سابق نفت و فعال سیاسی کنگو، قم، ۱۴۰۱.
- بی نام جزوه اطلاعات پایه جمهور دموکراتیک کنگو تنظیمی توسط پژوهشگر مطالعات منطقه ای، قم.
- ذوالفقاری، سید محمد "جریان شناسی شیعیان اثنی عشری در کنگو دموکراتیک، بیم ها و امید ها" همایش بین المللی جریان شناسی فرهنگی در عرضه بین المللی، ۱۳۹۶، قم.
- شفیعی زاده، گزارش کشور کنگو، جامعه المصطفی العالمیه، ۱۳۸۹، قم.
- رضوان طلب محمد رضا، مسلمانان در کشور های فرانسه زبان، تهران، مجمع جهانی تقریب مذاهب، ۱۳۸۵.

۱۳۵ وضعیت شناسی شیعیان در جمهوری دموکراتیک کنگو

روغنی زهرا، شیعیان خوجه در آیینہ تاریخ، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ۱۳۸۷.

عرب احمدی، امیر بهرام، شیعیان اثنا عشری در گستره جهان، ناشر شیعه شناسی، قم، ۱۳۹۰.
جامعه المصطفی(ص) مرکز اسناد پژوهشکده مطالعات منطقه ای ، بی تا.

Jean Paul Yawidi Mayinzambi, Procès de la société
congolaise, Mabiki, Congo, ۲۰۰۸.

[https://www.cia.gov/library/publications/the-wold-factbook/geos/cg.html](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cg.html)

دایر المعارف کتابداری و اطلاع رسانی به نشانی: [http:// portal.nlai. ir](http://portal.nlai.ir)

[/daka/wiki](#)